

INFO: Krpelji, lajmska bolest i mere zaÅ¡tite

02.06.2016

Krpelji su veoma mala siÄuÄina Åiva biÄa koja pripadaju paukolikim zglavkarima i koja Åive parazitskim naÄinom Åivot siÄuÄi krv na telu svog domaÄina Åoveka ili Åivotinje. Krpelji prenose uzroÄnike Å Lajmske bolesti, Krpeljskog meningoencefalitisa, Kju groznice i Kongo Krimske hemoragiÄne groznice i mnogih drugih zaraznih bolesti. Krpelji pokazuju svoju najveÄu bioloÄku aktivnost u proleÄe i leto, odnosno od aprila do oktobra meseca i to u svojim prirodnim staniÄtima, kao Åto su polja, trave, paÄnjaci, travnjaci, parkovi, livade, Åume i ÅipraÅje. Krpelji u svom razvoju prolaze kroz stadijume: jaja, larve, lutke i odrasle jedinke. Å

Å

Za ljude najveÄi epidemioloÄki znaÄaj imaju krpelji iz roda Ixodes, koji pripada familiji Ixodidae. Za podruÄje Evrope znaÄajan je rod Ixodes ricinus, koji prenosi bakteriju Borreliu burgdorferi, koja je izazivaÄ Lajmske bolesti. VeliÄina tela ovog krpelja moÅe iznositi 1,5x2,5 mm kod muÅjaka, do 4 x 3 mm kod Åenke, koja parazitira na koÅi Åoveka. VeliÄina krpelja se moÅe uveÄati i do 100 puta prilikom sisanja krvi. Telo krpelja je ovalnog oblika, ima Åetiri para nogu i na prednjem kraju glavu, na kojoj se nalazi rilo pomoÄu kojeg se zabada u koÅu Åoveka i hrani se siÄuÄi krv. Ubodi krpelja su bezbolni. Prilikom sisanja krvi Åoveka iz zaraÅenog krpelja Å u tkivo oko mesta uboda dospeva uzroÄnik Lajmske bolesti bakterija-spiroheta Borrelia burgdorferi.

Å

Å

Å Slika 1. Izgled krpelja Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å Slika 2. Krpelj u koÅi Åoveka

Å

LAJMSKA BOLEST

Å

Lajmska bolest je sistemsko zarazno oboljenje Åiji je uzroÄnik bakterija Borrelia burgdorferi, koja se na ljude i i Åivotinje prenosi ubodom zaraÅenog krpelja.

Å

Istorijat

Lajmska bolest je bolest novijeg datuma, otkrivena 1975. godine u gradu Lyme (po kome je i dobila naziv), država Konektikat u SAD. Uzročnik ove bolesti bakterija-spiroheta *Borrelia burgdorferi* otkrivena je 1982. godine, kada je izolovana iz digestivnog trakta krpelja *Ixodes dammini*. U našoj zemlji prvi put je Lajmska bolest prepoznata na području Beograda 1987. godine. Na području Pčinjskog okruga Lajmska bolest se prvi put registruje 1992. godine.

Â

Putevi prenošenja infekcije

Uzročnik Lajmske bolesti bakterija *Borrelia burgdorferi* prenosi se ubodom krpelja. U vreme hranjenja kada je jako izražena salivacija kod krpelja, *Borrelia* iz creva krpelja dospeva u njegove pljuvačke i odatle u tkivo čoveka oko mesta uboda, odakle se širi u mekušelijske prostore i potpomognuta povećanom propustljivošću krvnih sudova probija im zid, ulazi u krvotok i raznosi se u različite organe i sisteme. Â Â Â

Â

Klinička slika

Prvi znaci Lajmske bolesti kod ljudi javljaju se 3-32 dana od momenta uboda zaraženog krpelja.

U najvećeg broja bolesnika bolest se ispoljava i završava promenom na koži u vidu otoka i crvene mrlje na mestu uboda krpelja, koja se sa tog mesta širi ka periferiji, odnosno u okolinu u vidu prstenastog crvenila (čEžErythema chronicum migransœ), koje dostiže dimenzije većee od 5 cm u prečniku. Ova promena nije bolna, ali je topla na dodir. Ovakve promene kod 50% obolelih mogu se javiti i na drugim delovima tela, a u 15 % se ne moraju uopšte javiti kožne promene.

U nekih pacijenata kožne promene mogu pratiti: malaksalost, glavobolja, bolovi u zglobovima i mišićima, povišena telesna temperatura i uvećanje limfnih čvezda.

Nekoliko nedelja ili meseci od pojave kožnih promena (naročito kod neprepoznatih i nelečenih slučajeva) može se razviti i drugi stadijum

bolesti sa neurološkim poremećajima (kod 15% bolesnika) i srčanim simptomima (kod 8% bolesnika), koji mogu biti prolaznog karaktera, ali i recidivirati, poprimiti hronični karakter, naročito ako se bolest ne tretira terapijski, u kom slučaju nakon višeg meseci ili godina od prvih simptoma (u 60% bolesnika) nastaje treći stadijum bolesti sa teškim hroničnim neurološkim oštećenjima i promenama na zglobovima i koži.

Â Â

Â Slika 3. Kožna promena kod Lajmske bolesti

Â

Dijagnoza

Dijagnoza Lajmske bolesti se postavlja na osnovu kliničke slike i epidemioloških podataka o ubodu krpelja, a potvrđuje se serološkom reakcijom i nalazom specifičnih IgM antitela na Borreliu burgdorferi u serumu obolelog 3-6 nedelja posle kliničkih znakova oboljenja. Nalaz ovakvih antitela znak su svežije infekcije Borreliom burgdorferi, odnosno ranog stadijuma bolesti, a nalaz Â IgG antitela, nakon 1-3 meseca od pojave bolesti pokazatelj su stare infekcije, i titar ovih antitela se dugo održava u serumu obolelog.

Zbog toga se testiranje na Lajmsku bolest ne vrši odmah nakon uboda krpelja, već nakon isteka maksimalnog inkubacionog perioda za Lajmsku bolest. Ovakva testiranja vrše se u Zavodu za javno zdravlje u Vranju.

Â Â Â Â Â

Zbog navedenog nepotrebna je preterana zabrinutost pacijenta kod uboda krpelja, jer svaki krpelj nije zaražen (prema naučnim ispitivanjima samo 30% krpelja je zaražen), bolest u manjem % ulazi u drugi i treći stadijum, bolest se leči antibiotskom terapijom, ali je obazrivost pri boravku u prirodi u prirodnim staništima krpelja uvek neophodna.

Â

Sezonski karakter bolesti

Oboljevanje od Lajmske bolesti u svetu i kod nas pokazuje sezonski karakter i poklapa se sa sezonom aktivnosti krpelja od ranog proleća do kasne jeseni, jer se oboleli

od ove bolesti registruju od maja do novembra sa najvećim brojem obolelih u junu i julu.

Od Lajmske bolesti oboljevaju ljudi koji borave u prirodnim staništima ove bolesti u sezoni aktivnosti krpelja, a oboljenje se javlja sporadično, retko u vidu epidemija.

Â

Lečenje

Lajmska bolest se leči odgovarajućom antibiotskom terapijom, čiju vrstu i dužinu trajanja određuje infektolog. Â Â Â Â Â Â Â

Â

Prevenција Lajmske bolesti

Prevenciju ove bolesti najbolje je sprovoditi na taj način što ćemo sprečiti ubod krpelja izbegavanjem boravka u predelima gde ima krpelja kad god je to moguće. Ako se pak boravi na zelenim površinama gde ih ima onda je neophodno košenje trave i uređenje terena, kao i pregledavanje košice i odevne u toku i posle boravka na tim površinama. Takođe se ljudi mogu zaštititi od uboda krpelja odgovarajućom odećom i obućom, koje ne dozvoljavaju krpeljima da dođu na kožu čoveka. Neophodno je nogavice od pantalona uvući u čizme, bluzu u pantalone, rukave od bluze vezati kanapom. Najefikasnija mera prevencije Lajmske bolesti je dezinfekcija, kojom se prskanjem uništavaju krpelji na zelenim površinama, kao prenosioci ove bolesti.

Â

Preventivna dezinfekcija je opšta mera Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, kojom se uništavaju krpelji i ostali štetni insekti na zelenim javnim površinama, a koju je svaka lokalna samouprava u obavezi da sprovodi svake godine, sa ciljem sprežavanja zaraznih bolesti koje krpelji mogu preneti.

Â

U cilju prevencije Lajmske bolesti prema stavovima nekih stručnih krugova nakon uboda krpelja neophodno je sprovoditi desetodnevnu antibiotsku profilaksu.

Â

Postupak kod uboda krpelja

Ukoliko je do uboda krpelja došlo ne preporučuje se nikakav sopstveni pokušaj vađenja krpelja kod kuće i pritom upanje krpelja, njegovo gnječenje, kidanje i natapanje hemijskim sredstvima kao što su alkohol, benzin, ulja, etar, zbog nadraživanja krpelja i izbacivanja njegovog eventualnog zaraženog sadržaja u ubodnu ranu.

Kod uboda krpelja neophodno je da se on stručno odstrani u Zdravstvenoj ustanovi od strane lekara.

Stručno odtranzivanje krpelja na području Pčinjskog okruga vrše lekari

Prijemno-trijaznog odeljenja Opšte bolnice u Vranju, a infektoloji Infektivnog odeljenja iste bolnice sprovode lečenje Lajmske bolesti.

Epidemiologu ZZJZ Vranje treba se javiti radi epidemiološke ankete i utvrđivanja prirodnih staništa krpelja i prirodnih rezervata Lajmske bolesti.

Serološko testiranje na *Borrelia burgdorferi* sprovodi se u Zavodu za javno zdravlje u Vranju, nakon prethodno utvrđenih indikacija od strane infektologa ili epidemiologa.

Â

Lajmska bolest u Pčinjskom okrugu

Na području Pčinjskog okruga Lajmska bolest se prvi put registruje 1992. godine, kad je zabeležen jedan slučaj oboljevanja od ove bolesti. Od tada do kraja 2013. godine gotovo svake godine registruju se prosečno po nekoliko slučajeva obolelih (taj broj se kretao od 1-18 obolelih). Epidemijsko javljanje ove bolesti na području našeg okruga bilo je zabeleženo 1999. godine, kada je obolelo 27 osoba, od toga 17 su obolela u jednoj epidemiji. Najveći broj obolelih od Lajmske bolesti registrovan je 2014 godine (30) i 2015. godine (29).

Â Â Â Â Â

Godina

Â

Opštine

Pojinski
okrug

Bosilegrad

Bujanovac

Vladin

Han

Prešjevo

Surdulica

Trgovija

Vranje

1992

Â

1

Â

Â

Â

Â

Â

1

1996

Â

Â

1

Â

2

Â

7

10

1998

Â

Â

Â

Â

Â

Â

5

5

1999

1

3

Â

Â

1

Â

22

27

2000

4

3

Â

Â

1

1

7

16

2001

2

Â

Â

Â

1

1

3

7

2002

3

1

Â

Â

1

Â

13

18

2003

Â

Â

Â

Â

1

Â

5

6

2004

1

Â

Â

Â

Â

Â

Â

1

2005

1

Â

Â

Â

Â

Â

1

2

2006

Â

Â

1

Â

1

Â

5

7

2008

1

1

Â

Â

Â

Â

7

9

2009

Â

Â

Â

Â

Â

Â

2

2

2010

Â

1

Â

Â

Â

Â

Â

1

2011

Â

1

Â

Â

1

1

3

6

2012

Â

Â

3

Â

Â

Â

2

5

2013

Â

Â

Â

Â

1

Â

1

2

2014

1

4

2

Â

4

Â

19

30

2015

Â

5

2

1

2

2

17

29

Ukupno

14

20

9

1

16

5

119

184

Â

Â Dr Slađan Stanković

specijalista epidemiolog

Â